

Beslut

Datum 2025-03-25

Dnr 2024:9788

Sida **1 (20)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Olsboskolan anpassad grundskola i Fagersta kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Olsboskolan anpassad grundskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Olsboskolan anpassad grundskola den 11 februari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Sylvia Lindqvist och Robert Östberg.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- Två gruppintervjuer med elever
- En intervju med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Olsboskolan anpassad grundskola i Fagersta kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Olsboskolan anpassad grundskola i Fagersta kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i flera delar** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- samordna undervisningen så att eleverna får fler perspektiv och ökad möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet
- ge förutsättningar till kompetensutveckling för lärarna inom kunskapsområdet

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 15 oktober 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2024:9788) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, aktuell och ger eleverna möjlighet till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen är aktuell och fördjupad samt återkommer regelbundet under hela högstadiet.

Av intervju med lärare framgår att kunskapsområdet berörs i årskurs 7, 8 och 9. Såväl elever som lärare och rektorn berättar att de varje höst har ett tema om puberteten, där de inledningsvis arbetar grundläggande för att efterhand fördjupa undervisningen. Temat återkommer varje år, vilket ger elever som arbetat med temat tidigare både chans till repetition och möjlighet till fördjupning av sina kunskaper. Av dokument som begärts in från huvudmannen samt av intervjuer med lärare och rektorn framgår dessutom att arbetsområdet sexualitet, samtycke och relationer i sin helhet berörs i naturorienterande ämnen vid ett tillfälle i årskurs 7–9. Det framgår även att delar av kunskapsområdet kopplas till olika arbetsområden såsom identitet, mediebilder och mänskliga rättigheter i olika ämnen under olika årskurser. Exempelvis uppger elevernas klasslärare att kunskapsområdet kommer upp inom ämnen som bild, hem- och konsumentkunskap och idrott och hälsa, bland annat utifrån kroppsmedvetenhet i samband med ombyte och duschning. Dessutom uppger elevernas klasslärare att klassen fördjupar sig i ett arbetsområde inom kunskapsområdet varje vecka.

Av intervjuer med såväl elever som lärare framgår att eleverna får tillgång till skönlitteratur som på elevernas nivå berör kunskapsområdet. Exempelvis visar eleverna under intervjun en bok om samtycke som används i undervisningen. Det framgår även att undervisningen inom kunskapsområdet till stor del utgår från läromedel med bilder, exempelvis på olika relationella situationer. Enligt elevernas lärare är bilderna till hjälp för eleverna för att bland annat öva på att

tolka signaler eller förstå nyanser. Såväl böcker som bilder väcker enligt lärare elevernas intresse och leder till många ingående samtal om kunskapsområdet.

Intervjuer med både elever och lärare visar att undervisningen inkluderar möjligheter för eleverna att diskutera aktuella samhällsfrågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Enligt elevernas klasslärare tittar klassen på nyheter varje vecka, och läraren integrerar aktuella händelser i undervisningen så mycket som möjligt. Till exempel berättar läraren att de under höstterminen tog upp hedersrelaterat våld eftersom det var en aktuell nyhet.

Såväl elever som lärare och rektorn uppger att eleverna gör besök på ungdomsmottagningen. Enligt elevernas klasslärare sker detta årligen och läraren planerar och följer upp besöket med eleverna. Vidare berättar läraren att hen har kontakt med skolsköterskan, som gärna är med och undervisar eleverna inom kunskapsområdet. Rektorn exemplifierar med att skolsköterskan bland annat har samtal om menstruation med eleverna.

Samordnad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen, men samordnas i begränsad omfattning mellan olika lärare

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i huvudsak integreras i ämnen som har samma lärare, men att det inte sker någon planerad samordning mellan olika lärare kring kunskapsområdet.

Enligt intervjuer med rektorn och lärare arbetar de tematiskt så att olika arbetsområden kommer in i flera ämnen samtidigt. Av intervjuer framgår att elevernas klasslärare planerar sin undervisning utan någon systematisk samverkan med andra lärare. Läraren berättar dock att hen samarbetar med elevassistenter samt till viss del med en lärare som har en grupp där även elever som läser ämnesområden ingår. Enligt läraren kan lärarna även dela med sig av information i kollegiet. Exempelvis har en lärare efterfrågat tips och råd om vad hen kan arbeta med i slöjden utifrån det eleverna gör i samhällsorienterande och naturorienterande ämnen. Rektorn uppger att lärarna även delar sina pedagogiska planeringar digitalt och har spontana samtal med varandra på olika möten.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet

Av dokument som begärts in från huvudmannen samt av intervjuer med lärare framkommer att undervisningen innehåller flera olika arbetsuppgifter inom kunskapsområdet som bidrar till att eleverna får kunskaper om exempelvis kroppen, puberteten, reproduktion och graviditet, identitet, sexualitet,

preventivmedel och sexuellt överförbara sjukdomar. I naturorienterande ämnen finns ett heltäckande arbetsområde om sexualitet, samtycke och relationer samt arbetsområden där eleverna får kunskaper om människokroppen och puberteten. I hem- och konsumentkunskap ingår moment om hälsa, bilder av manligt och kvinnligt i reklam samt arbetsfördelning i hemmet och i ämnet bild får eleverna bland annat arbeta med frågor om identitet. Av intervju med elever och lärare framgår att de i undervisningen pratar om kärlek, preventivmedel och hur man kan skydda sig vid sex. Det framgår även att eleverna får lära sig att man inte har sex enbart för att skaffa barn.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Av intervjuer med såväl rektorn som lärare framgår att undervisningen innehåller arbetsuppgifter som syftar till att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val. Enligt rektorn arbetar lärarna exempelvis med att eleverna ska vara förberedda inför att göra val kopplade till vidare studier och yrkesliv. Såväl lärare som rektorn uttrycker att undervisningen ger eleverna förutsättningar att kunna navigera i bland annat sociala medier, att kunna avgöra vad som är sant och falskt samt att välja trovärdiga sidor på nätet för att få information. Av intervju med lärare framgår att eleverna även får välja vad de vill arbeta med utifrån ett begränsat antal uppgifter.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Av intervju med lärare framgår att eleverna i undervisningen arbetar mycket med att sätta sig in i andra människors situation, exempelvis vid konflikthantering. Elevernas klasslärare tydliggör bland annat för eleverna hur andra känner genom att låta eleverna titta på bilder eller film och diskutera vad de ser. Vid Skolinspektionens intervju med elever visar eleverna ett antal bilder och berättar att de utifrån vad bilderna uttrycker får sätta sig in i och diskutera olika personers situation och känslor. Av intervju med elever och lärare framgår att de i undervisningen tar upp vänskap och kärlek. Eleverna berättar att de i undervisningen pratar om vänskap i olika slags relationer, såsom fotbollslaget, familj eller vänner. De har även talat om att det är viktigt att tala med varandra och komma överens i kärleksrelationer. En elev säger att de två veckor tidigare pratat om relationer i ämnet bild och att de då skickade bilder till läraren som föreställde personer som de tycker om. Enligt elevernas klasslärare talar de så gott som dagligen om relationer och kommer då bland annat in på hur en relation kan vara. Mer strukturerat kommer de in på relationer i olika arbetsområden, bland annat i arbetet om puberteten.

Eleverna uppger vidare att de pratar mycket om samtycke i undervisningen. Under en intervju visar eleverna ett antal bilder som de samtalar utifrån. Bland

annat visar de en bild på ett par som pussas, vilket enligt eleverna gav upphov i klassen till en diskussion om samtycke utifrån signaler i personernas kroppsspråk och huruvida det såg ut som någon i paret såg ut att vilja bli pussad. Såväl lärare som rektorn bekräftar i intervju att eleverna får lära sig vad begreppet samtycke står för och diskutera det utifrån enskilda situationer.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och till hedersrelaterat våld och förtryck

Av intervju med elever och lärare framkommer att eleverna i undervisningen får prata om olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt, och hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Eleverna säger att de har pratat om orättvisor kopplade till kön när det kommer till löner på arbetsmarknaden. Elevernas klasslärare uppger att de även pratat om synen på manligt och kvinnligt i olika delar av världen. Samtal om identitet kan uppstå när som helst och är en levande diskussion, enligt läraren. Exempelvis pratar de om könstillhörighet och har bland annat sett och samtalat utifrån en film om en transsexuell pappa. Eleverna uppger att de har pratat om att alla ska få vara kära i vem man vill, oavsett kön.

Undervisningen ger även eleverna möjligheter att reflektera kring maktstrukturer kopplade till heder. Av intervju med lärare framgår att frågan om heder främst kommer in i samhällsorienterande ämnen, bland annat när de pratar om mänskliga rättigheter i samband med FN-dagen. Vidare kan de prata om heder utifrån aktuella nyheter. Exempelvis kom de i undervisningen in på hedersrelaterat våld under hösten då det var en nyhet kopplad till detta. Enligt elevernas klasslärare har de även pratat om att det kan skilja sig åt hur man ser på män och kvinnor i olika kulturer, vilket enligt läraren kan vara svårt för elever att förstå. En elev uppger att de i undervisningen pratat om att det finns kulturer där kvinnor tvingas att skaffa barn och gifta sig.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Av intervju med lärare framgår att eleverna inom ämnet bild tar upp synen på manligt och kvinnligt i media och reklam. Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt även kommer upp i ämnet hem- och konsumentkunskap under teman som reklam och arbetsfördelning i hemmet. Elevernas klasslärare berättar att de i undervisningen bland annat tar upp digitala arenor och att läraren tydliggör för eleverna att det finns sidor på nätet som är mer eller mindre trovärdiga, exempelvis pornografiska applikationer. I undervisningen tar läraren även upp frågor om grooming. Hen tar även upp hur sex kan framställas i filmer och tydliggör för eleverna att det endast är spelat och inte på riktigt. På förekommen anledning har hen även i undervisningen pratat om en pornografisk applikation,

som en elev fått visad för sig av en annan elev på skolan. Enligt rektorn har de i undervisningen dessutom pratat om hur porrindustrin fungerar.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är varierade och lärmiljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov

Granskningen visar att arbetsuppgifterna i undervisningen är relevanta och ger eleverna möjlighet till att tillägna sig kunskapsområdet genom en variation av arbetssätt. Lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov av att lära på olika sätt och tillsammans. Dessutom används olika hjälpmedel för att tillgängliggöra undervisningen för samtliga elever.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att läraren exempelvis utgår från bilder, böcker och elevernas frågor i undervisningen. Elevernas klasslärare uppger att de arbetar mycket muntligt, till exempel genom gruppsamtal i kombination med att läraren ritar på tavlan. Lärare, elevassistenter och elever kan även spela rollspel med påföljande samtal.

Av Skolinspektionens observation av den fysiska lärmiljön framkommer att elevernas lärmiljö är tillgänglig i relation till de kunskaper eleverna ska ta in. Eleverna har de flesta ämnen i sitt hemklassrum, där det finns tillgång till hjälpmedel såsom tidshjälpmedel, hörselkåpor och bildstöd. De har även tillgång till två grupprum, där de kan arbeta mer enskilt. De har dessutom tillgång till två elevassistenter. Undervisning i idrott och hälsa, slöjd och hem- och konsumentkunskap äger rum i lokaler som är avsedda för dessa ämnen.

Av intervju med lärare framgår att läraren exempelvis inför ett nytt arbetsområde eller inför ett avsnitt på TV går igenom ord och begrepp som kan tänkas förekomma. Läraren går även igenom ord som eleverna möter i litteraturen. Klassen kan exempelvis utifrån orden göra en tankekarta på tavlan, arbeta genom ritprat eller diskutera utifrån bilder. En elev visar till exempel vid intervju ett arbetsblad med texten "Blundar", och berättar att de utifrån det ordet har talat om samtycke och om att blunda i sammanhanget både kan signalera att man vill och inte vill ha sex. Eleverna berättar att de har pratat i klassen om vad man kan säga

när man inte vill ha sex och att läraren då skrev upp elevernas svar på tavlan. Eleverna kan också använda hjälpmedel som digitalt stöd och vid behov använder läraren bildstöd. Läraren kan även gå igenom begrepp utifrån anslag på väggen i klassrummet, såsom diskrimineringsgrunderna.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att eleverna deltar aktivt i samtal om sexualitet, samtycke och relationer och att det finns tydliga ramar för att främja en god samvaro i klassrummet.

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att samtalsklimatet i klassrummet är tillåtande och att alla elever kan och vågar uttrycka vad de tycker i frågor som rör kunskapsområdet. Elevernas klasslärare beskriver att läraren aktivt ser till att alla blir delaktiga genom att fördela ordet, med särskild uppmärksamhet på de elever som inte själva tar initiativ till att tala. För de elever som tenderar att ta mycket talutrymme bekräftar läraren deras bidrag, men fördelar samtidigt talutrymmet jämnt för att ge alla möjlighet att uttrycka sig. Rektorn påpekar dessutom att det finns goda förutsättningar att vid behov dela upp eleverna i mindre grupper eller erbjuda en-till-en-undervisning. I undervisningen får eleverna reflektera över frågor, där svaret inte är givet. Elevernas klasslärare uppger att eleverna ofta får reflektera i grupp och tydliggör att det inte finns något rätt eller fel, exempelvis kopplat till hur man känner. Det är viktigt att prata om det med elever som har svårt att se nyanser, enligt läraren.

Det finns tydliga förhållningssätt och strukturer för att främja ömsesidig respekt i klassrummet

Av dokumentation som Skolinspektionen tagit del av samt av intervjuer med elever och rektorn framgår att klassen utifrån vissa ramar själv har satt upp ordningsregler, såsom att eleverna ska vara snälla och lyssna på varandra. Enligt rektorn känner eleverna till ordningsreglerna. Exempelvis berättar eleverna att de har pratat mycket om att man måste ha respekt för andra. Elevernas lärare uppger att de i klassen arbetar mycket med gränsdragningar. Vidare får eleverna på olika sätt såsom utifrån bilder eller rollspel öva på att tolka in andra människors signaler. Av intervju med lärare framgår även att eleverna är delaktiga i exempelvis vilket ordval läraren ska använda, så att eleverna ska känna sig bekväma då de arbetar med kunskapsområdet. Vidare får ingen elev skratta åt någon annan. En elev säger dock att det finns andra elever utanför klassrummet som skrattar, vilket eleven upplever som störande.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen utifrån kunskapsområdet.

Av intervju med elever framgår att eleverna utifrån lärarens planering får möjlighet att bidra med förslag på innehåll för undervisningen. Vidare framgår det av intervjuerna att undervisningen till stor del består av diskussioner där elevernas frågor spelar en central roll. Elevernas lärare påpekar dessutom att undervisningen anpassas för att möta de varierande åldrar och kunskapsnivåer som finns i klassen.

Utvärdering av undervisningen sker enligt elevernas klasslärare efter varje lektion, exempelvis genom en avslutande diskussion, en digital frågesport eller genom en tankekarta på tavlan. Rektorn säger att utvärdering även sker efter varje skoldag. Eleverna uppger att läraren ofta frågar vad som fungerar bra och mindre bra i undervisningen samt frågar även hur eleverna vill jobba och vem de vill jobba med.

Undervisningen fångar upp elevernas intresse och innehållet anpassas utifrån gruppens behov

Granskningen visar att elevernas lärare fångar upp det eleverna är intresserade av kopplat till kunskapsområdet. Därutöver anpassar läraren undervisningen utifrån sådant som sker i världen, i undervisningsmiljön, på sociala medier eller på elevernas fritid, exempelvis konflikter och andra värdegrundsfrågor.

Rektorn uppger i intervju att eleverna får goda förutsättningar till att reflektera över frågor som är viktiga för dem. Enligt rektorn fångar läraren såväl upp vad som hänt i elevernas vardag som vad som hänt ute i världen. Dessutom tar de upp saker som händer i skolmiljön. Elevernas klasslärare uppger att de har morgonmöte varje dag där de talar om saker som har hänt runt eleven eller i andra sammanhang. Vidare uppger läraren att eleverna ofta använder sociala medier på fritiden och att läraren behöver ta upp saker därifrån i undervisningen för att bland annat hjälpa eleverna att kunna avgöra vad som är sant och vad som är falskt.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn leder och styr arbetet med att kunskapsområdet återkommande behandlas i utbildningen

Granskningen visar att rektorn är medveten om att utbildningen i sexualitet, samtycke och relationer kontinuerligt behandlas i alla årskurser.

Av dokument som begärts in från huvudmannen samt av intervjuer med lärare och rektorn framgår att det finns ett årshjul som tydliggör vilka arbetsområden inom kunskapsområdet som ingår i olika årskurser. Enligt intervju med lärare genomför rektorn regelbundna lektionsbesök, håller dialog med elever för att följa upp verksamheten och deltar i möten med lärarna varje vecka. Det framgår även att rektorn tar del av arbetslagsplaneringar och är med på klassråd fyra gånger per år.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger vissa förutsättningar till att undervisningen inom kunskapsområdet samordnas i olika ämnen

Granskningen visar att rektorn i begränsad utsträckning ger förutsättningar för systematisk samordning mellan lärare om kunskapsområdet.

Av dokument som begärts in från huvudmannen samt av intervjuer med lärare och rektorn framgår att kunskapsområdet återkommer genom olika moment i ämnena bild, hem- och konsumentkunskap, natur- och samhällsorienterande ämnen och svenska. Elevernas klasslärare uppger i intervju att hen integrerar kunskapsområdet i och mellan dessa ämnen, och att rektorn via lärplattformen och i samtal med läraren och elever tar del av hur detta sker. Enligt klassläraren och rektorn planerar klassläraren sin undervisning ensam.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att rektorn uppmuntrar lärarna att samarbeta och diskutera undervisningen med varandra. Elevernas lärare påpekar

dock att detta kan vara logistiskt utmanande eftersom lärarna arbetar på olika skolor och undervisar elever på varierande nivåer. Rektorn ser ökat samarbete mellan lärarna som ett område att stärka. Vidare uppger rektorn vikten av att lärarna samarbetar med elevhälsan och framhåller att skolsköterskan har medverkat i undervisningen. Därutöver berättar rektorn att skolan har ett samarbete med ungdomsmottagningen och habiliteringen och att eleverna får möjlighet att träffa personal därifrån. Exempelvis får de träffa en kurator från habiliteringen eftersom det inte finns någon på skolan.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger få möjligheter till kompetensutveckling inom kunskapsområdet

Granskningen visar att lärarna i begränsad omfattning har fått kompetensutveckling inom kunskapsområdet.

Enligt rektorn deltog lärarna vid ett antal webinarier och utbildningar vid läroplansförändringarna 2022. Vidare har rektorn informerat nyanställda om förändringarna. Rektorn uppger att hen främst har efterfrågat vad lärarna behöver utveckla inom skolans generella kompetensområden, såsom diagnoser inom intellektuell funktionsnedsättning, men att hen inte har efterfrågat eventuella kompetensutvecklingsbehov inom kunskapsområdet. Av intervju med lärare framgår att rektorn skickar ut information till lärarna med förslag på att gå olika kurser eller webinarier. Elevernas klasslärare uppger att hen har deltagit på ett webinarium om kunskapsområdet och därutöver själv söker upp kunskap.

Vidare visar granskningen att det finns begränsade möjligheter för lärare att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Enligt lärare och rektorn träffas lärarna en gång i veckan på så kallat pedagogforum där de delger varandra tips och stöd. Kompetensutvecklingsfrågor diskuteras dock inte på dessa forum.

Identifierade utvecklingsområden

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- samordna undervisningen så att eleverna får fler perspektiv och ökad möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet¹. Läroplanen anger också att lärare ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningens mål. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter att arbeta ämnesövergripande².

Av granskningen framgår att rektorn gett begränsade förutsättningar för samverkan mellan lärare kring undervisningen gällande kunskapsområdet. Granskningen visar visserligen att eleverna får kunskaper om bland annat kroppen, sexualitet, reproduktion och relationer. Det finns dock inget övergripande arbete för att undervisningen i olika ämnen samordnas av olika lärare för att eleverna ska nå utbildningens mål och får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samarbeta för att bredda och utveckla undervisningen så att den synliggör olika perspektiv. Rektorn kan exempelvis ge lärarna förutsättningar att samverka kring olika arbetsområden så att eleverna i högre omfattning får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som helhet. På Skolverkets hemsida finns material som kan användas i detta arbete³.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- ge förutsättningar till kompetensutveckling för lärarna inom kunskapsområdet

¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar

² Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer

³ [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#) och [Motverka hedersrelaterat våld och förtryck i skolan - Skolverket](#) (hämtat 2025-03-19)

Läroplanen anger att rektorn inom givna ramar har ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.⁴

Av granskningen framgår att rektorn har tagit reda på vilken kompetensutveckling som lärarna har behov av men att lärarna i begränsad omfattning har fått kompetensutveckling inom kunskapsområdet. Vidare visar granskningen att det finns begränsade möjligheter för lärarna att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Genom att se till att lärarna får den insats som de behöver kan utbildningen stärkas. När lärarna kan dela med sig av sina kunskaper och lära av varandra ger det ökade möjligheter för eleverna att bland annat få en undervisning som stärker förmågan att göra medvetna och självständiga val, bidrar till förståelse för egna och andras rättigheter, förmedlar betydelsen av samtycke, ger kunskaper om maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck samt utvecklar elevernas kritiska förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärarna får den kompetensutveckling de behöver inom kunskapsområdet. Rektorn bör också ge lärarna och annan personal med kompetens inom området möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen. Skolverket och SPSM har anordnat Mötesplats anpassade skolformer. Myndigheterna har även, inom ramen för Specialpedagogik för lärande, tagit fram modulen Utveckla arbetet i anpassade skolformer. På Skolverket och SPSM finns material som kan användas i detta arbete.⁵

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Sylvia Lindqvist. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Robert Östberg och Ewa Mölleryd deltagit.

⁴ Lgr22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

⁵ [Planera, organisera och följa upp kollegialt lärande - Skolverket](#) och [Kompetensutveckling - Specialpedagogiska skolmyndigheten](#) (hämtat 2025-03-19)

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁶

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁷

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁸ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁹

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁰

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹¹

⁶ 26 kap. 20 § skollagen.

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 5 § skollagen.

⁹ Prop. 2009/10:165, s. 634.

¹⁰ 2 kap. 25 § skollagen.

¹¹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹²

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹³

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁴

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁵

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

¹² Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

¹³ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁴ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁵ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁶

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹⁷

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹⁸

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁹

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹⁶ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹⁷ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹⁸ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁹ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²⁰

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²¹

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²²

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²³

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.²⁴ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁵ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer

²⁰ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

²¹ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

²² Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

²³ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

²⁴ 2 kap. 9 § skollagen

²⁵ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁶

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²⁷

²⁶ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁷ Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.